

# Образовно-научне установе Војске Југославије у супротстављању агресији Северноатлантског пакта

УДК: 355.232(497.1):[355.013.4:327.51](1-15:497.1)

*Златоје Терзић*, генерал-потпуковник

У дужем временском периоду наша земља је суочена с отвореним деловањем албанског сепаратизма и тероризма на Косову и Метохији. Међутим, мотивисан сопственим глобалним интересима, део међународне заједнице, на челу са САД, од самог почетка косметске кризе осуђивао је легитимне поступке које су државни органи Србије и СРЈ предузимали против албанског сепаратизма и тероризма ради одбране суверенитета и територијалног интегритета. Након што наше државно руководство није прихватило ултиматум из Рамбујеа, који је значио губитак суверенитета не само на Космету већ и на читавој територији СРЈ, под изговором „хуманитарне катастрофе“ и „масовних злочина против албанског становништва“, НАТО, предвођен САД, без сагласности Савета безбедности Уједињених нација (УН), предузео је оружану агресију против наше земље, чиме је грубо нарушена Повеља УН и целокупан систем међународног права. Том злочиначком чину САД и њених савезника СРЈ храбро се и одлучно супротставила, дајући пример осталим земљама како да се супротставе светском хегемонизму оличеном у тзв. новом светском поретку. При томе, снажно је манифестовано јединство руководства, народа и Војске у одбрани суверенитета и територијалног интегритета Србије и СР Југославије. Агресор је и овог пута погрешно у процени спремности и одлучности нашег народа и Војске да се бори за своју независност и слободу. То га је приморало да ангажује знатно веће снаге него што је планирао, па и да често мења доктрину њихове употребе. У целини, слобода и независност наше земље су сачувани, наша војска није уништена, како је то планирао агресор, а решавање проблема Косова и Метохије пренето је у надлежност УН кроз доношење Резолуције Савета безбедности бр. 1244 о Косову и Метохији.

Вишеструка агресорова супериорност у техничком чиниоцу знатно је неутралисана квалитетом нашег људског чиниоца, што је допринело остварењу основног циља оружане борбе. При томе, нарочито су дошли до изражаја организованост, виталност, еластичност и оспособљеност команди и јединица Војске Југославије. Кључну улогу имао је командни кадар, односно патриотски опредељени, морално чврсти и војностручно оспособљени официри, који су се налазили на челу наших јединица. Према мишљењу истакнутог српског војсковође Живојина Мишића, „...само онај официр који је јак умом и богат моралом, појмиће потпуно

своју дужност и похитаће одважно на бојиште, да стане на браник своје отаџбине“.

Војностручна оспособљеност старешинског кадра и његове укупне професионалне вредности, између осталог, потврда су квалитета наших војних школа, у којима се они оспособљавају за војни позив, односно ваљани су показатељ да су општи и посебни образовно-научни циљеви усклађени са захтевима научно-техничког и технолошког напретка и физиономијом савременог рата. *Општи образовно-научни циљ у Војсци Југославије јесте развој свестране личности и изграђивање човека који ће бити морално спреман, војностручно оспособљен и психофизички припремљен за вођење борбених дејстава у свим облицима оружане борбе и у свим условима борбених дејстава.* Општи и посебни образовно-научни циљеви су утемељени на научним сазнањима о војнообразовном процесу, као и на резултатима истраживања искустава из појава и процеса у оружаном борби и рату.

Ове године се навршава 150 година од оснивања *Артиљеријске школе* – прве официрске школе у Србији. Њеним оснивањем, 18. марта 1850, започето је систематско и континуирано школовање официра у нашој земљи. Артиљеријска школа је преименована у Војну академију 1880. године. До тада је Артиљеријску школу завршило 12 класа, односно 189 официра. Они су се налазили на кључним местима у српској војсци и на највишим државним дужностима (14 војних министара, осам министара грађевине, по један министар иностраних дела, просвете и правде, државни саветник и краљевски намесник). Осим тога, три српска официра су били академици, од којих је један био председник Српске краљевске академије (ђенерал Јован Мишковић). Старешински кадар који се школовао у Артиљеријској школи и Војној академији одлучујуће је утицао на епохалне успехе српске војске у ратовима вођеним крајем 19. века и почетком 20. века, а нарочито у победама савезничке и српске војске у Првом светском рату.

Школовање и усавршавање старешинског кадра сматрамо једном од основних функција Војске Југославије, јер се преко те функције најдугорочније и најснажније утиче на стање у Војсци. Због тога, избору и оспособљавању старешинског кадра у Војсци Југославије придајемо посебан значај, а при избору кандидата за војне школе једнака пажња се посвећује провери њихових знања и провери њихових психолошких и физичких предиспозиција.

Ради оспособљавања војних старешина свих профила, у оквиру реорганизације Војске, пројектован је конзистентан систем војног школства заснован на анализи постојећих едукативних система у иностраним армијама, критичкој анализи развоја нашег војношколског система, као и на прогнози даљег развоја Војске Југославије.

*Војне школе СРЈ јесу „образовно-васпитне, односно образовно-научне установе у којима професионални војници и друга лица стичу средње и високо образовање и оспособљавају се за послове командовања и руковођења војним јединицама и војним установама, послове обуке и*

васпитања, друге послове организовања, развоја и оспособљавања Војске Југославије и развијање научноистраживачког рада у области војних наука“.

Војна академија је кључна институција за образовање старешинског кадра за потребе видова, родова и служби Војске Југославије. То је образовно-научна установа у којој се стиче високо образовање, организују последипломске стручне, специјалистичке, магистарске и докторске студије и организују основна, примењена и развојна истраживања ради побољшања квалитета наставе и научног усавршавања, оспособљавања наставног и научног кадра и увођења студената у научни рад. Осим тога, војна академија организује и школовање за резервне официре Војске Југославије.

Основно војно оспособљавање се обезбеђује организовањем потребног броја смерова за три вида (копнена војска, ратно ваздухопловство и ратна морнарица) и за логистику. Општи циљ оспособљавања јесте васпитање и образовање студената за позив професионалног официра, оспособљавање за почетне формацијске дужности у свом роду и служби и формирање личности будућих официра војнострукно, морално и психофизички оспособљених за успешно командовање јединицама у миру и рату према доктрини одбране земље и стратегији оружане борбе.

На основу постигнутих резултата у изградњи борбене готовости јединица и установа Војске Југославије, као и резултата перманентног усавршавања у струци, обавља се селекција официра за више нивое командовања.

Последипломско усавршавање официра организује се као војнострукно и научно усавршавање. Војнострукно усавршавање официра организује се на три нивоа, при чему први ниво усавршавања обухвата оспособљавање за дужности команданта батаљона (дивизиона), други ниво за командно-штабне дужности (командно-штабно усавршавање), а трећи ниво – оспособљавање за генералштабне дужности (генералштабно усавршавање). Научним усавршавањем се обезбеђује научни кадар за истраживања у области ратне вештине и одбране, реализацију наставног процеса у војној академији и за обављање одређених штабних дужности у стратегијским командама и Генералштабу Војске Југославије.

Међу бројне способности и особине личности успешних команданата приликом решавања веома сложених задатака у току борбених дејстава убраја се и способност предвиђања будућих догађаја од које зависи ефикасност руковођења и командовања јединицама и употреба ратне технике. Способност предвиђања чини „учењем стечену способност“. Она се стиче кроз институционално образовање, самообразовање и радно искуство, где се усвајају општа, општевојна и стручно-специјалистичка знања. Способност предвиђања чине следеће менталне вештине: 1) вештина спонтаног и намерног опажања информација; 2) вештина тумачења информација у току борбених дејстава; 3) вештина мемори-

сања и концентрисања пажње, и 4) вештина учовања и решавања проблема на бојишту.

Успешност предвиђања будућег рата умногоме зависи од имагинације професионалних официра под којом се најчешће подразумева „стапање представа или елемената старог искуства у нове комбинације“. Креативна имагинација, као значајна компонента стваралачког мишљења, подразумева примену имагинације на решавање проблема, уз коришћење антиципације и комбинације. Креативност команданата одређује непоновљивост ратне ситуације и неопходност одлучивања у реалном времену без обзира на обим расположивих података. Примере успешног предвиђања будућих догађаја бележи наша војна мисао од балканских ратова, преко Првог и Другог светског рата, па до агресије НАТО-а на нашу земљу.

*Научноистраживачка делатност у Војсци Југославије* је елемент науке у друштву и спроводи се као организована и систематска активност на истраживању, развоју и примени научно-технолошких достигнућа у свим областима науке које су значајне за одбрану земље. У условима економске кризе у земљи и дуготрајних економских санкција нарочито је дошла до изражаја сарадња између војне и цивилне научне делатности због потребе да се целокупни научни потенцијали земље ставе у функцију одбране земље, као што је то чињено за време агресије НАТО-а на СР Југославију. Циљ научноистраживачке делатности јесте изналажење оптималних организационих, техничких и других решења чијом би се применом постигао већи степен борбене готовости Војске Југославије. Научноистраживачка делатност обухвата основна и примењена истраживања и истраживачко-развојни рад у свим областима рада у Војсци. Резултати тог рада значајно су утицали на развој и опремање Војске савременим средствима наоружања, стварање ефикасног система руковођења и командовања, оптимизацију организације Војске, ефикаснију логистичку подршку и ефикаснију морално-психолошку, војно-стручну и физичку припрему припадника Војске за успешно обављање задатака у миру и рату. Носиоци организовања и реализације научноистраживачке делатности у Војсци Југославије су војне научноистраживачке установе и катедре на високим војним школама.

Војне научноистраживачке установе у највећој мери подмирују потребе истраживања и развоја за потребе Војске Југославије. Израда и остваривање програма и пројеката научноистраживачке делатности за потребе Војске Југославије и Савезног министарства за одбрану поверавају се и научноистраживачким или образовно-научним установама у СРЈ, осим ако због посебних разлога војне природе није неопходно да то реализују научне установе Војске Југославије.<sup>1</sup>

<sup>1</sup> Члан 149. Закона о војним школама и војним научноистраживачким установама („Службени лист СРЈ“, бр. 80/94) и Закона о изменама и допунама Закона о војним школама и војним научноистраживачким установама („Службени лист СРЈ“, бр. 74/99).

Од војних научноистраживачких установа две имају посебан значај за развој ратне вештине и наоружања.

Прва је *Институт ратне вештине*, који је намењен за реализацију фундаменталних и примењених истраживања и студија из области ратне вештине за потребе Генералштаба Војске Југославије и Савезног министарства за одбрану. Као такав, Институт је јединствена научна институција у земљи која реализује следеће задатке: изучавање актуелних проблема ратне вештине; истраживање борбених дејстава и оружане борбе; истраживање теоријских основа војне доктрине, метода њене израде и примене; проучавање актуелних проблема војне стратегије, оператике и тактике; изучавање војноорганизационих проблема и реализовање акционих истраживања за потребе Савезног министарства за одбрану и Генералштаба Војске Југославије. Осим тога, учествује у припреми и реализовању научноистраживачких задатака из области војне делатности чији су носиоци друге организацијске целине Војске Југославије.

У области војнотехничких истраживачких установа предњачи *Војнотехнички институт*, који обавља систематско истраживање развоја и производње наоружања и војне опреме за потребе Војске Југославије. Осим тога, та установа спроводи и фундаментална истраживања у областима које нису обухваћене истраживањима у друштву.

Међу научна исходишта војне доктрине спадају научна достигнућа у војним, друштвеним, природно-математичким, техничко-технолошким, биотехничким, медицинским и другим наукама. Та достигнућа служе као непосредна или посредна основа за формулисање норми практичне делатности. При томе, оне различито утичу на формулисање појединих сегмената војне доктрине, као што су: основни ставови, организација војске, припрема војске, ангажовање војске у миру и рату и обезбеђење војске.

У току заостравања кризе на Косову и Метохији у организацији Института ратне вештине одржана су два стручна скупа, која су, осим војног, имала шири друштвени значај. Први скуп је одржан у форми семинара о теми „*Чиниоци војностратешких промена међународних односа и њихов утицај на војностратешка опредељења Савезне Републике Југославије*“. Други скуп је одржан кроз стручну расправу о „*противтерористичким дејствима на Косову и Метохији*“, којој је претходило акционо истраживање и израда студије под насловом „*Актуелни аспекти кризе на Косову и Метохији*“. Управо захваљујући организованом и сасређеном деловању образовно-научних и научноистраживачких установа успели смо да правовремено проникнемо у природу и начин агресије НАТО-а на СРЈ, односно да обезбедимо да наши официри имају припремљене одговоре на сваку акцију непријатеља. Рат је показао да су ти одговори били оптимални, а пракса је врховни судија ваљаности образовног и научног рада.

Након отпочињања агресије НАТО-а на нашу земљу, већина наставника војних школа и научних радника војних истраживачких уста-

нова распоређена је на одговарајуће дужности у ратним јединицама. Део старешинског кадра отишао је на командне дужности, док су други распоређени на дужности штабних официра, начелника и референата служби, као и на друге руководеће послове. Искуства и анализе након агресије указују на то да су сви они своју дужност обавили одговорно и високо професионално и да је њихово ангажовање допринело повећању оспособљености команди и јединица и њиховој укупној борбеној готовости.

Наставници и научни радници су својим богатим теоријским знањем пружили драгоцену помоћ трупним официрима, док су уз њихову помоћ, с друге стране, стекли нова и драгоцену практична искуства. Многи од њих су већ имали ратна искуства која су стекли у рату на просторима СФРЈ, што је и омогућило да њихов допринос укупној борбеној изградњи ратних јединица буде тако велики. Након окончања агресије НАТО-а, наставници и научни радници војних школа су приступили иновирању наставних планова и програма према стеченим ратним искуствима.

Током агресије НАТО-а на СРЈ Институт је иницирао и у сарадњи с другим организацијским целинама Генералштаба Војске Југославије реализовао истраживање „Искуства из борбених дејстава НАТО-а на СРЈ“. Практични значај тог истраживања се огледа у изналажењу оптималних решења ради ефикаснијег функционисања војне организације у миру и рату, реорганизације и модернизације Војске Југославије, као и повећања њене укупне борбене готовости.

У целини, правилним повезивањем научноистраживачке делатности, васпитно-образовног процеса у војним школама и војне делатности уопште, обезбеђен је висок ниво борбене способности Војске Југославије. Високу борбену способност Војска Југославије је на најбољи начин исказала у одбрани отаџбине од многоструко, бројно и технички, надмоћнијег непријатеља. А, Војска своју способност доказује једино и само у рату.